

บทที่ 4

บทสรุป

Kokinwakashuu (ราว ค.ศ.905) เป็นประหมกวีนิพนธ์แบบญี่ปุ่นเล่มแรกที่จักรพรรดิทรงโปรดให้รวบรวมขึ้น และนับได้ว่าเป็นจิตสำนึกทางความงามของคนญี่ปุ่น เป็นรากฐานของพัฒนาการแห่งการแสดงออกทางอารมณ์ อีกทั้งยังถูกนำมาใช้อ้างอิงในวรรณคดีหลายเรื่องในสมัยต่อมา ถือได้ว่า **Kokinwakashuu** มีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมญี่ปุ่น

Ki no Tsurayuki (ค.ศ.871?-ค.ศ.946?) หนึ่งในกวีผู้มีจำนวนบทกวีปรากฏอยู่มากที่สุดถึง 102 บท จากจำนวนบทกวีทั้งหมดราว 1100 บท ใน **Kokinwakashuu** เมื่อเทียบกับบรรดากวีที่มีชื่อเสียงด้วยกัน คิดเป็นประมาณร้อยละ 10 และเป็นผู้เขียนบทนำ Kanajo ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทวิจารณ์วรรณคดีเล่มแรกของญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีผลงานทางด้านวรรณคดีในสมัยนั้นอีกมากมายไม่ว่าจะเป็น วรรณคดีประเภทบันทึกชื่อ **Tosa nikki** เป็นผู้รวบรวมประหมกวีนิพนธ์ **Shinsenwakashuu** มีผลงานบทกวีปรากฏใน ประหมกวีนิพนธ์ **Gosenwakashuu** นอกจากนี้ยังมีรวมบทกวีส่วนตัวคือ **Tsurayukishuu** เป็นต้น¹

จากความสำคัญดังที่ได้กล่าวมาจึงอาจคิดได้ว่ากวีนิพนธ์ของ Ki no Tsurayuki น่าจะมีลักษณะบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกแนวโน้มลักษณะของบทกวีในสมัย **Kokinshuu** ได้

แต่จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะกวีนิพนธ์ของ Ki no Tsurayuki ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น ไม่พบว่ามีผู้ใดศึกษาลักษณะกวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน **Kokinwakashuu** ครบทั้ง 24 บท จากจำนวนกวีนิพนธ์ทั้งหมด 102 บทซึ่งคิดเป็นประมาณเศษ 1 ส่วน 4 ซึ่งมากเป็นอันดับสอง รองจาก

¹ ดูรายละเอียดหน้า 3.

กวีนิพนธ์ที่เกี่ยวกับฤดูกาลที่มีจำนวน 43 บท ดังนั้นจึงถือได้ว่าลักษณะกวีนิพนธ์รัก เป็นตัวแทนอย่างหนึ่งของลักษณะโดยรวมของกวีนิพนธ์ของ Ki no Tsurayuki ใน *Kokinwakashuu* ได้

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่างานวิจัยฉบับนี้ เป็นฉบับแรกในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ที่ศึกษาลักษณะกวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน *Kokinwakashuu* รวมทั้งมีการวิเคราะห์หลักวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีทั้ง 24 บท ผลการวิจัยปรากฏดังตารางหน้าต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 : แสดงลักษณะกวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน *Kokinwakashuu*

รักชั้น ที่	Kotoba- gaki	กวีวิธีการประพันธ์					ลักษณะการ กล่าวเป็นนัย	ลักษณะแห่ง Byoubu uta* หรือ Utamono- gatari	อื่นๆ
		jo- kotoba	makura- kotoba	engo	kake kotoba	mitate			
1									
#1[471]	X	O	X	X	X	X	X	ปัจจัยด้านการจัดเรียง ทำให้ แสดงอารมณ์รักได้ไม่เต็มที่	
#2[475]	X	X	O	X	X	O	X	แสดงกวีทัศน์แบบวิสุทธิ ทัศนะ	
#3[479]	O	O	X	X	X	O	O	ใช้ jokotoba ที่แสดงความ เปรียบได้ดีแต่ขาดพลังของบท กวีที่เกี่ยวข้องกับความรัก	
#4[482]	X	X	O	O	X	O	X	แสดงให้เห็นลักษณะบทกวีใน ยุคKokinshuu ได้ดีแต่บรรยาย ความรู้สึกได้ไม่ลึกซึ้ง	

0=มี x=ไม่มี * ลักษณะแห่ง Byoubu uta หรือ Utamono-gatari เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความสมารถในการจินตนาการและการแต่ง
เติมของกวี ซึ่งก่อให้เกิดจินตนาการที่เกี่ยวกับบทกวีได้กว้างไกล สุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

#แสดงลำดับของบทกวีใน 24 บท

ตัวเลขใน [ ] แสดงหมายเลขของบทกวีใน *Kokinwakashuu*

รักชั้น ที่	Kotoba- gaki	กลวิธีการประพันธ์						ลักษณะแห่ง Byoubu uta หรือ Utamono- gatarai	อื่นๆ
		jo- kotoba	makura- kotoba	engo	kake kotoba	mitate	ลักษณะการ กล่าวเป็นนัย		
2	○	×	×	×	×	×	×	×	Kotobagaki ไม่ได้แสดงลักษณะแห่ง Byoubuuta หรือ Utamonogatarai เพียงแต่บอกที่มาของบทกวีเท่านั้น
#5[572]	×	×	×	○	×	×	×	×	แสดงกวีทัศนแบบวิสุทฐ์ทัศนะโดย เพิ่มแก่นเรื่องความรักเพื่อทำให้อาษา มีความสละสลวยมากขึ้น
#7[574]	×	×	×	×	○	×	×	×	มีความโดดเด่นในด้านศิลปะการใช้ ความเปรียบ
#8[579]	×	×	×	○	×	×	×	×	เต็มไปด้วยลักษณะแห่งขบและให้ ความสำคัญกับรูปแบบ(Kotoba)มาก กว่าเนื้อหา (Kokoro)
#9[583]	×	×	×	○	×	×	×	×	ใช้ลักษณะตรงกันข้ามเพื่อให้บทกวีมี ความเด่นขึ้น

รักชั้น ที่	Kotoba --gaki	กลวิธีการประพันธ์					ลักษณะการ กล่าวเป็นนัย	ลักษณะแห่ง Byoubu uta หรือ Utamono- gatari	อื่นๆ
		jo- kotoba	makura- kotoba	engo	keke- kotoba	mitate			
2									
#10[587]	X	O	O	X	X	X	O	X	ใช้ความเปรียบที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบรรพชนชาติ
#11[588]	O	X	X	O	X	O	O	O	แสดงให้เห็นลักษณะเด่นของ Kotobagaki , และ ไหวพริบของกวี
#12[589]	O	X	X	O	O	O	O	O	แสดงให้เห็นลักษณะเด่นของ Kotobagaki , และ ไหวพริบของกวี
#13[597]	X	X	X	X	X	X	O	X	แสดงอารมณ์ของความรักออกมาค่อนข้างชัดเจน แม้จะใช้ความเปรียบแต่ก็สามารถทราบได้ทันทีว่า เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก
#14[598]	X	X	O	X	O	X	O	O	แสดงความเปรียบได้ดี, ก่อให้เกิดจินตนาการที่ลึกซึ้ง ต่อเนื่อง แสดงขบขัน, แม้จะใช้ความเปรียบแต่ก็ สามารถทราบได้ทันทีว่าเป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความ รัก

รักชั้น ที่	Kotoba- gaki	กลวิธีการประพันธ์					ลักษณะการ กล่าวเป็นนัย	ลักษณะแห่ง Byoubu uta หรือ Utamono- gatari	อื่นๆ
		jo- kotoba	makura- kotoba	engo	ake kotoba	mitate			
2	X	X	X	X	X	O	X	แม้จะใช้ความเปรียบแต่ก็สามารถ ทราบได้ทันทีว่าเป็นบทกวีที่เกี่ยวข้องกับ ความรัก	
#15[599]	X	X	X	O(2)*	X	O	X	ใช้คำน้อยแต่แสดงความหมายได้ ครอบคลุมก่อให้เกิดภาพพจน์ที่ชัด เจนลึกซึ้ง, แสดงความเด่นของ ลักษณะ Mono no na	
#17[605]	X	X	O	O(3)	X	O	O	ใช้คำน้อยแต่แสดงความหมายได้ ครอบคลุมก่อให้เกิดภาพพจน์ที่ชัด เจนลึกซึ้ง	
#18[606]	X	X	X	O(2)	X	X	X	แม้จะใช้ความเปรียบแต่ก็สามารถ ทราบได้ทันทีว่าเป็นบทกวีที่เกี่ยวข้องกับ ความรัก * = ตัวเลขในวงเล็บคือจำนวนที่มีการใช้ กลวิธีการประพันธ์ประเภทนั้นๆในบทกวีใน กทขที่มีการใช้มากกว่า 1 ครั้ง	

รักขึ้น ที่	Kotoba- gaki	กลวิธีการประพันธ์					ลักษณะการ กล่าวเป็นนัย	ลักษณะแห่ง Byoubu uta หรือ Utamono- gatar	อื่นๆ
		jo- kotoba	makura- kotoba	engo	keke kotoba	mitate			
3	X	O	O	X	X	O	X	ใช้คำน้อยแต่ให้ความหมายครอบคลุม	
4	X	O	O	X	O(2)	O	O	แสดงลักษณะแห่ง Utamonogatar ให้ เห็นถึงความสามารถในการจินตนาการ และแต่งเติมของกวี	
#21[697]	X	O	O	X	O	O	X	กลวิธีที่ใช้ทั้ง 3 ประเภทขยายความ หมายซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิด จินตนาการที่ลุ่มลึกกว้างไกล แสดง ขนบจีน	
#22[729]	X	X	X	X	X	X	X	แสดงความรู้สึกตรงๆเกี่ยวกับความรัก	

จากตารางจะเห็นได้ว่า กวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน *Kokinwakashuu* มีการใช้กลวิธีการประพันธ์เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba ทั้งหมด 18 ครั้ง² คิดเป็น 42.86%³, กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba 10 ครั้ง คิดเป็น 23.81%, กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba 8 ครั้ง คิดเป็น 19.05%, กลวิธีการประพันธ์ประเภท aengo 4 ครั้ง คิดเป็น 9.52% และกลวิธีการประพันธ์ประเภท mitate 2 ครั้ง คิดเป็น 4.76% มีเพียง 3 บทจากบทกวีทั้งหมด 24 บทที่ไม่ปรากฏว่ามีการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภทใดอยู่ คือ บทที่ 572, 729, และ 734 คิดเป็น 12.5% นอกจากนี้บทกวีที่มีลักษณะ "กล่าวเป็นนัย" มีจำนวน 20 บท คิดเป็น 83.30% โดยบทกวีที่ไม่มีลักษณะ "กล่าวเป็นนัย" คือ บทที่ 572, 606, 729 และ 734 และบทกวีที่มีลักษณะแห่ง Byoubu uta⁴ มีจำนวน 6 บท คิดเป็น 25%

จากคำจำกัดความของคำว่า "ความเป็นเหตุเป็นผล"⁵ ของลักษณะบทกวีใน *Kokinwakashuu* ที่มีอยู่ว่า การสร้างความงดงามลุ่มลึกของบทกวี โดยนำสิ่งที่กวีคิดหรือต้องการที่จะแสดงออก พรรณนาออกมาให้เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ โดยใช้กลวิธีการประพันธ์จำนวนมาก และหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวสิ่งนั้นออกมาโดยตรง ทำให้บทกวีมีลักษณะของการ "กล่าวเป็นนัย" ก่อให้ความหมายของบทกวีมีความลุ่มลึกและกว้างไกล ภายใต้รูปแบบที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว ในกรณีของ Tsurayuki คำจำกัดความของคำว่า ความเป็นเหตุเป็นผล ยังรวมไปถึงลักษณะการแต่งบทกวีแบบ Byoubu uta อีกด้วย

จึงกล่าวได้ว่า กวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน *Kokinwakashuu* มีลักษณะของความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งรวมไปถึงการใช้กลวิธีการประพันธ์จำนวนมาก

² บางกรณีในบทกวี 1 บท ใช้กลวิธีการประพันธ์นั้นๆ มากกว่า 1 ครั้ง

³ คำนวณจากจำนวนครั้งในการใช้กลวิธีการประพันธ์ชนิดต่างๆ รวมทั้งหมด 42 ครั้ง

⁴ ดูรายละเอียดหน้า 19.

⁵ ดูรายละเอียดหน้า 17.

แต่จากการศึกษาค้นคว้าตำราและงานวิจัยของนักวิชาการชาวญี่ปุ่นหลายท่านพบว่า งานวิจัยเหล่านั้นกล่าวไว้ว่า ลักษณะความเป็นเหตุเป็นผลถือเป็นลักษณะร่วมของชนบในการแต่งบทกวีใน **Kokinwakashuu**

ดังนั้นสรุปได้ว่า ผลการศึกษาตรงตามสมมุติฐานของงานวิจัยที่ตั้งไว้เพียงบางส่วนว่า เนื่องจาก Ki no Tsurayuki เป็นทั้งกวีและผู้เขียนบทกวีที่เป็นภาษาญี่ปุ่น หรือ Kanajo ใน **Kokinwakashuu** ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทวิจารณ์เล่มแรกของญี่ปุ่น เพราะฉะนั้น Ki no Tsurayuki จึงต้องมีความระมัดระวังในการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์กวี ทำให้ภาษาที่ใช้มีความเป็นเหตุเป็นผล (reasonable) ซึ่งรวมไปถึงการใช้กลวิธีการประพันธ์เป็นจำนวนมาก ส่วนสมมุติฐานที่ว่า ลักษณะความเป็นเหตุเป็นผล เป็นลักษณะเฉพาะตัวของ Ki no Tsurayuki นั้นไม่ตรงกับผลการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากลักษณะความเป็นเหตุเป็นผล ถือเป็นลักษณะร่วมของชนบในการแต่งบทกวีใน **Kokinwakashuu**

กล่าวคือลักษณะกวีนิพนธ์กวีของ Ki no Tsurayuki ใน **Kokinwakashuu** ก่อนข้างจะไม่แสดงอารมณ์ออกมาโดยตรง และเต็มไปด้วยลักษณะแห่งชนบของบทกวีในสมัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งบทกวีโดยคำนึงถึงรูปแบบในการจัดวาง โดยการนำบทกวีที่มีเนื้อหาหรือมีการใช้ความเปรียบที่ใกล้เคียงกันมาจัดวางไว้ด้วยกัน หรือการนำความรู้สึกของตนกล่าวผ่านธรรมชาติ โดยหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวออกมาอย่างตรงๆ เป็นลักษณะของ “การกล่าวเป็นนัย” มีลักษณะพูดง่ายแต่ซ่อนความหมายแฝงไว้ ก่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการไปถึงความหมายที่ซ่อนทับอยู่ได้อย่างลุ่มลึกและกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นการแสดงออกถึงความฉลาดและไหวพริบ รวมไปถึงความสามารถในการประพันธ์ของกวี ตามชนบในสมัย **Kokinshuu**

ทั้งนี้เนื่องจาก Ki no Tsurayuki เป็นผู้เขียน Kanajo ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการเบื้องต้นที่สำคัญแห่งบทกวีญี่ปุ่น และเป็นผู้นำในการรวบรวม **Kokinwakashuu** ทำให้เกิดประสบการณ์ในเรื่องของการทำงานที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา ก่อให้เกิดความระมัดระวังในการใช้ภาษา Ki no Tsurayuki จึงแต่งบทกวีตามลักษณะชนบของ **Kokinwakashuu** เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสามารถตามรูปแบบที่ได้รับการยอมรับ

ในยุคนั้น ซึ่งเป็นรูปแบบที่ค้ำประกันและให้ความสำคัญกับรูปแบบหรือ Kotoba มากกว่าเนื้อหาหรือความรู้สึกที่แสดงออกมาในบทกวี หรือ Kokoro⁶ อีกทั้งนิยมที่จะไม่ให้มีการแสดงความรู้สึกออกมาทั้งหมดหรือมากเกินไปจนความจำเป็น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า Ki no Tsurayuki แต่งบทกวีตามแนวลักษณะของ **Kokinwakashuu** และตามขนบแห่งยุคสมัย เพื่อเป็นการแสดงความสามารถตามที่ยุคสมัยนั้นๆชื่นชม และเพื่อที่จะได้เป็นที่จดจำในฐานะของกวีผู้ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างสุนทรียภาพของบทกวี ตามหลักของ Kokoro และ Kotoba ซึ่งเขียนไว้ใน Kanajo ที่ถือเป็นเป้าหมายหลักในการจัดทำ **Kokinwakashuu** ขึ้นมา ซึ่งในบางครั้งกลายเป็นข้อจำกัดที่ทำให้บทกวีที่ออกมา มีลักษณะที่ขาดพลังของบทกวีรัก

นอกจากนี้จากการวิจัยในครั้งนี้ ยังพบว่า ลักษณะการแต่งบทกวีแบบ Byoubu uta⁷ หรือ Utamonogatari เป็นลักษณะหนึ่ง que พบในกวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน **Kokinwakashuu**

นอกจากนี้ยังพบว่ากวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน **Kokinwakashuu** บางบท แสดงให้เห็นกวีทัศนแบบวิสุทธิทัศน⁸ กล่าวคือแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่เป็นกลางเกี่ยวกับความเป็นจริงของชีวิต มากกว่าแสดงออกถึงอารมณ์รัก กล่าวได้ว่า Ki no Tsurayuki เป็นกวีที่สังเกตและวิจารณ์ชีวิตผู้คนด้วยความแหลมคม บทกวีที่แสดงออกนำความเป็นจริงในโลกมาสู่สายตาผู้อ่านและผู้ฟัง

⁶ ดูรายละเอียดหน้า 96.

⁷ ดูรายละเอียดหน้า 19.

⁸ ดูรายละเอียดหน้า 53.

บทกวีของ Ki no Tsurayuki มีลักษณะที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง มีความเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งเกิดจากการที่กวีศึกษามาอย่างหนัก⁹ Masaoka Shiki¹⁰ ผู้ที่ชื่นชมลักษณะที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมาอย่าง *Man'yōshū* จึงมองว่าบทกวีลักษณะนี้เป็นสิ่งที่น่าเบื่อ โดยมองข้ามลักษณะที่เป็นขนบของยุค *Kokinshū* ไป

บทกวีใน *Kokinwakashū* ถือได้ว่าไม่ได้แสดง หรือถ่ายทอดเนื้อหาออกมาโดยตรง แต่เป็นการถ่ายทอดโดยมีวัตถุประสงค์ และต้องใช้ความรอบรู้ในการอ่าน ดังที่ Helen Graig McCullough กล่าวสรุปถึงบทกวีใน *Kokinwakashū* ไว้ใน *Brocade by Night*¹¹ ว่า *Kokinwakashū* เปรียบเสมือนการใส่เสื้อผ้าปักทอลายดอกอย่างสวยงาม ในเวลากลางคืน ต้องอาศัยแสงสว่าง (คำอธิบายที่เหมาะสม) จึงจะมองเห็นความสวยงาม (ความไพเราะ, ความมีคุณค่า) นั้นได้

จากทั้งหมดที่กล่าวมา งานวิจัยเรื่องลักษณะกวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน *Kokinwakashū* ฉบับนี้แสดงให้เห็นลักษณะและก่อให้เกิดความเข้าใจในกวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki ใน *Kokinwakashū* มากขึ้น และยังสามารถมองเห็นแนวโน้มของลักษณะบทกวีในสมัยของ *Kokinwakashū* ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานของพัฒนาการที่สำคัญของวรรณคดีญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษากวีนิพนธ์ประเภทอื่นๆของ Ki no Tsurayuki ทั้งใน *Kokinwakashū* และวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ รวมไปถึงกวีคนอื่นในสมัยเดียวกันได้

⁹ Ooka Makoto, *Nihonshi jinsen 7* : Tsurayuki : p.93 .

¹⁰ ดูรายละเอียดหน้า 2.

¹¹ McCullough, Helen Graig, *Brocade by night "Kokinwakashū" and the court style in Japanese classical poetry*

(Stanford, CA : Standford university Press, 1985) , p.415.